# GRIPP VA UNING ASORATLARI

*Xiva Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi oliy toifali o'qituvchilari* ***Rahimbayeva Sohiba Abdulla qizi*** *va*
***Majidova Zamira Erkinovna***

***Annotatsiya:*** *Ushbu maqolada gripp kasalligi, uning kelib chiqish sabablari, klinik belgilari, diagnostika usullari, davolash tamoyillari hamda oldini olish choralari haqida ma'lumot berilgan. Gripp o'tkir respirator virusli kasallik bo'lib, asosan nafas olish tizimini zararlaydi va tez tarqalish xususiyatiga ega. Kasallik ayrim hollarda og'ir asoratlarga olib kelishi mumkin. Maqolada grippning etiologiyasi, patogenezi, klinik kechishi, laborator va instrumental tekshiruv usullari, zamonaviy davolash usullari hamda profilaktika choralariga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, gripp bilan kasallangan bemorlarga hamshiralik parvarishi va uning asosiy tamoyillari ham yoritilgan. Mazkur maqola tibbiyot xodimlari, hamshiralar va tibbiyot yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun foydali bo'lishi mumkin.*

***Kalit so'zlar:*** *gripp, virusli infeksiya, respirator kasalliklar, pnevmoniya, profilaktika, hamshiralik parvarishi, diagnostika, davolash.*

## Kirish

Gripp (influenza) — o'tkir respirator virusli kasallik bo'lib, nafas olish tizimining zararlanishi va umumiy intoksikatsiya belgilari bilan namoyon bo'ladi. Gripp dunyo bo'yicha keng tarqalgan kasalliklardan biri hisoblanadi. Har yili millionlab odamlar ushbu kasallik bilan kasallanadi va ayrim hollarda u jiddiy asoratlarga sabab bo'ladi.

Gripp viruslari tez o‘zgaruvchanligi bilan ajralib turadi, shu sababli kasallik tez-tez epidemiyalar va pandemiyalar ko‘rinishida tarqaladi. Ayniqsa kuz-qish mavsumida gripp bilan kasallanish ko‘rsatkichlari keskin oshadi. Bolalar, keksalar, homilador ayollar va surunkali kasalliklarga ega bo‘lgan shaxslar grippga nisbatan ko‘proq moyil hisoblanadi.

Gripp kasalligi nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega. Kasallik vaqtida mehnatga layoqatsizlik, davolanish xarajatlari va asoratlar tufayli sog‘liqni saqlash tizimiga katta yuk tushadi. Shu sababli grippni o‘z vaqtida aniqlash, samarali davolash va profilaktika choralarini ko‘rish muhim ahamiyatga ega.

**Gripp etiologiyasi**

Gripp kasalligining qo‘zg‘atuvchisi **influenza viruslari** hisoblanadi. Ular Orthomyxoviridae oilasiga mansub bo‘lib, uchta asosiy turga bo‘linadi:

- A tipi
- B tipi
- C tipi

**A tipidagi viruslar** eng xavfli hisoblanadi va ko‘pincha yirik epidemiyalar hamda pandemiyalarni keltirib chiqaradi. Bu viruslar tez mutatsiyaga uchrashi sababli immun tizimi ularni tezda tanib ololmaydi.

**B tipidagi viruslar** ham mavsumiy epidemiyalarni chaqirishi mumkin, lekin ular odatda A tipiga qaraganda yengilroq kechadi.

**C tipidagi viruslar** esa kam uchraydi va ko‘pincha yengil shaklda o‘tadi.

Gripp virusining asosiy yuqish yo‘li — **havo-tomchi yo‘li** hisoblanadi. Bemor yo‘talganida, aksirganda yoki gaplashganda virus zarrachalari havoga tarqaladi va sog‘lom odamlar tomonidan nafas orqali qabul qilinadi.

Virus quyidagi yo‘llar orqali ham yuqishi mumkin:

- bemor bilan yaqin aloqa qilish
- umumiy foydalaniladigan buyumlar orqali
- iflos qo‘llar orqali

Virus organizmga kirgach, nafas yo‘llarining shilliq qavatida ko‘payadi va hujayralarni zararlaydi.

**Grippning klinik belgilari**

Grippning inkubatsion davri odatda **1–3 kun** davom etadi. Kasallik ko‘pincha to‘satdan boshlanadi.

Grippning asosiy klinik belgilari quyidagilar:

- tana haroratining 38–40°C gacha ko‘tarilishi
- kuchli bosh og‘rig‘i
- umumiy holsizlik
- mushak va bo‘g‘imlarda og‘riq
- titroq
- quruq yo‘tal
- tomoq og‘rig‘i
- burun bitishi yoki tumov
- ko‘zlarning qizarishi

Ba’zi bemorlarda quyidagi belgilar ham kuzatiladi:

- ko‘ngil aynishi
- qusish
- ich ketishi
- ishtahaning pasayishi

Gripp odatda **5–7 kun** davom etadi. Biroq yo‘tal va umumiy holsizlik yana bir necha hafta davom etishi mumkin.

## Gripp asoratlari

Grippning eng xavfli jihati — uning asoratlaridir. Asoratlar ko‘pincha immuniteti past bo‘lgan bemorlarda rivojlanadi.

**Nafas olish tizimi asoratlari**

Eng ko‘p uchraydigan asoratlar:

- **Pnevmoniya (o‘pka yallig‘lanishi)**
- **Bronxit**
- **Sinusit**
- **Otit**

Pnevmoniya grippning eng og‘ir asoratlaridan biri hisoblanadi.

**Yurak-qon tomir tizimi asoratlari**

Ba’zan quyidagi kasalliklar rivojlanishi mumkin:

- miokardit
- perikardit

**Asab tizimi asoratlari**

Kam hollarda quyidagilar kuzatiladi:

- meningit
- ensefalit

## Tekshirish usullari

Gripp tashxisini qo‘yishda klinik belgilar muhim ahamiyatga ega. Biroq aniq tashxis qo‘yish uchun laborator tekshiruvlar ham o‘tkaziladi.

Asosiy tekshiruv usullari:

- umumiy qon tahlili
- virusni aniqlash uchun PCR testi
- burun-halqum surtmasi tekshiruvi
- serologik tekshiruvlar

Ba’zi hollarda asoratlarni aniqlash uchun qo‘shimcha tekshiruvlar ham o‘tkaziladi:

- rentgen tekshiruvi
- kompyuter tomografiya
- yurak faoliyatini tekshirish

**Davolash usullari**

Grippni davolash kompleks tarzda olib boriladi.

Asosiy davolash usullari:

**1. Yotoq rejimi**

Bemor imkon qadar ko‘proq dam olishi kerak.

**2. Suyuqlik iste’moli**

Ko‘p suyuqlik ichish organizmdagi zaharli moddalarni chiqarishga yordam beradi.

**3. Dori vositalari**

Davolashda quyidagi dorilar qo‘llaniladi:

- isitma tushiruvchi dorilar
- virusga qarshi preparatlar
- yo‘talga qarshi dorilar
- vitaminlar

Agar bakterial infeksiya qo‘shilsa, antibiotiklar buyuriladi.

**Oldini olish choralari**

Grippning oldini olish kasallik tarqalishini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Profilaktika choralariga quyidagilar kiradi:

**Vaksinatsiya**

Grippga qarshi emlash eng samarali himoya usullaridan biri hisoblanadi.

**Gigiyena qoidalariga rioya qilish**

- qo‘llarni tez-tez yuvish
- yo‘tal yoki aksirishda og‘izni yopish
- niqob taqish

**Sog‘lom turmush tarzi**

- to‘g‘ri ovqatlanish
- jismoniy faollik
- yetarli uyqu

**Grippda hamshiralik ishi**

Gripp bilan kasallangan bemorlarga hamshiralik parvarishi juda muhim hisoblanadi.

Hamshiraning asosiy vazifalari:

- bemorning umumiy holatini kuzatish
- tana haroratini muntazam o‘lchash
- dori vositalarini o‘z vaqtida berish
- bemorning gigiyenasiga rioya qilish
- yotoq rejimini ta’minlash
- bemorni ko‘p suyuqlik ichishga undash
- asoratlar belgilari paydo bo‘lsa shifokorga xabar berish

Hamshira bemorning ruhiy holatini ham qo‘llab-quvvatlashi kerak.

**Xulosa**

Gripp keng tarqalgan va tez yuqadigan virusli kasallik bo‘lib, ayrim hollarda og‘ir asoratlarni keltirib chiqarishi mumkin. Kasallikni erta aniqlash,

to‘g‘ri davolash va profilaktika choralariga rioya qilish uning salbiy oqibatlarini kamaytirishga yordam beradi.

Grippning oldini olishda vaksinatsiya, gigiyena qoidalariga rioya qilish va sog‘lom turmush tarzini olib borish muhim ahamiyatga ega. Tibbiyot xodimlari va hamshiralar bemorlarga to‘g‘ri parvarish ko‘rsatish orqali kasallikning og‘irlashuvining oldini olishlari mumkin.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sharipov Sh. **Ichki kasalliklar**. Toshkent, 2018.
2. Ahmedov A. **Yuqumli kasalliklar**. Toshkent, 2020.
3. Ismailov M. **Tibbiyot asoslari**. Toshkent, 2019.
4. World Health Organization. **Influenza (Seasonal)**. WHO, 2023.
5. Harrison’s Principles of Internal Medicine. 21-nashr.